

SEYRÂNÎ'DE AŞKIN TÜRLÜ HALLERİ

Hüseyin KAYA

Seyrânî'yi henüz lise yıllarımda iken:

“Ey tabib elden gelirse yaremi gel emleme

Yar elinden gelmedir bu yareyi merhemleme” beyiti ile tanıdım. Biraz da Fuzûlî'yi anımsatan bu âşıkane söyleyiş ilerleyen yıllarda filizlenecek Seyrânî muhabbetinin ilk çekirdeği idi yeni yeni çocukluk ülkesinden uzaklaşan ruhumun. Zannetmişim ki yalnızca sevdaya dair şiirler kaleme alan durgun, dingin bir şair Seyrânî. Mezkûr şiirin tamamına ulaştığımda anladım Seyrânî'nin diğer halk şairlerinden farklı bir ses ve tavır sahibi olduğunu. Seyrânî hem sevda hem kavgâ hem hikmet şairiydi ve her mısrası canlı, hareketli hayattan damıtılmıştı. Tıpkı Sümmanî, Erzurumlu Emrah, Dertli gibi nevi şahsına münhasır, mantık ve akıl dairesinde değerlendirilemeyecek bir hayat hikâyesi vardı. Her büyük halk şairi gibi “pirlere elinden dolu içmiş”, aşkın, yoksulluğun ve tok sözlü olmanın her cefasına katlanmıştı.

Belki de Seyrânî'nin hayatının, şiirlerinin zenginliği nedeniyle, türlü türlü Seyrânî'den bahseder onu sevenler, okuyanlar. Kimine göre mücadelenin şairidir Seyrânî, kimine göre hikmetin, hakikatin... Onun için yoksulluğun, talihsizliğin şairi diyenler de haklı elbet. Seyrânî büyük bir hiciv şairidir diyenleri de unutmamak gerek. Benim zihnimde ise belki de o ilk intibain izi durur yıllar yılı. Seyrânî aşk şairi değildir ama aşkın şairidir.

Karakteri, duruşu, ideolojisi ne olursa olsun hangi çağda yaşamış olursa olsun neredeyse her şairin bir ya da birkaç aşk şiiri mutlaka vardır zira aşk, insanoğluna hediye edilmiş iksirlerin en değerlisidir. Çoğunlukla birbirine karıştırılsa da aşk ile yazmak ayrı aşk için yazmak ayrıdır esasında.

Seyrânî tıpkı yoksulluğa, kadere, ezilmişliğe isyan etmek yerine bu ahvali tanımak, tanımlandırmak derdinde olduğu gibi, aşka karşı da daima aynı tavrıdadır. O sevgiliye sitem etmek, ayrılıktan duyduğu acıyı mısralarına taşımak yerine aşkın ne olduğunu, insan ömründeki yerini anlamaya, anlamlandırmaya çalışır. Seyrânî'nin kavgası da şiiri de hayatı anlama ekseninde gelişir esasında ve bu hal şairin ezeli kaderi yalnızlığı ona da yoldaş kılar:

*“Halk içinde hiç şerikim bulmadım
Bu lisanım kaldı zarın içinde”*

Helal Sevdaların Şairi

Her ne kadar çoğu şair “gönül kocamaz” dese de “aşk”ı kemale ermede bir vesile yahut kısa bir süre konulup göçülecek hâl ehli şairler temkinlidir bu hissin tuzaklarına karşı. Kimi şairler için “aşk” şiir söylemeye, söyletmeye yegâne vesile iken kimi şairler aşkın bağına uğrasa da o bağı yurt edinmez. Seyrânî de her şair kadar sevda durağında eğlenir, zaman zaman âşıkâne şiirler dolandır diline ancak bu şiirler âşığı yalnızca “sevda şairi” olarak değerlendirmeye yetecek çoğunlukta değildir.

Tıpkı “Maksudun yar iste bir tane yeter” diyen Turabî gibi Seyrânî de göklerde dolaşan sevda kuşunu her güzelin çatısına kondurmaktan kaçınır:

*“Gerçi layık değil iki yar sevmek
Seversen sıdk ile bir yâri sına”*

Seyrânî “âşık” bir şairdir ve aşkın elemlerine düçardır ancak onun aşkı belki de kişiliği gereği çılgnlığa aşkınlığa meyyal değildir. Yaşadığı hayat, başından geçen acı tecrübeler, sevgili vefalı olsa dahi şairi bahtından endişe duymaya yönlendirir:

*Sahte bir cilveyle gülme yüzüme
Candan muhabbetin var değil bana
Gelüb görünsen de gahi gözüme
Gönlün bahtım gibi yar değil bana*

“Güzel sevmek zarar değil dinime” anlayışıyla helal sevmeye işaret eden şairin sevdası zaman zaman halk şiirindeki aşk anlayışının sınırlarını zorlar. Seyrânî sevgiliden medet ummak, vefa beklemek yerine güzelliğin asıl sahibinden diler sevgiliye kavuşmayı. Gönül çelen sevgilinin yurdu şair için koca dünya üzerinde gezinirken uğranılacak bir mekândır belki de:

*Niyaz etti Sübhanıma bu dilim
Görmesem didemden akıyor selim
Gezerken cihanda uğradı yolum
Dilberin yurdunda kaldım yenile.*

Seyrânî her ne kadar farklı izleklerde şiirler kaleme almışsa da dünyadan, hayattan nasibinin “aşk” olduğunun şuurundadır. Yunus, Fuzulî, Galib Dede gibi o da sebep-i hayatını “aşk” olarak görür, dünyaya o gözle bakar.

Aynı kaynaktan su için diğer büyük şairler gibi Seyrânî de aşkın kendisine ruhlar âleminde verildiğine iman eder:

*“Ervahda her kısmet verilir iken
Aşk nasip eyledi sübhan bizlere
Ruhlar bir araya derilir iken
Âşık olun dedi canan bizlere”*

Zaman zaman şühâne şiirler de söyleyen Seyrânî'nin bu şiirlerinde bazen bir halk şairi bazen de bir divan şairi gibi tavır sergilemesi ilginçtir. Seyrânî sevgiliye hitab ederken dahi onun karşısında nadiren eğilir bükülür, acziyete bürünür.

*“Hüsününe mağrur olma ey yüzü mahım
Niceler inişten yokuştan geçti”*

Sevgili karşısında ona iltifat edip gönlünü almak yerine şair sevgiliye “ölüm”ü yahut kendisinin de aslının “bir avuç toprak” olduğu hakikatini hatırlatır ve bu hakikatler adına onu merhamete çağırır:

*“Mevtimden sakınıp eyle merhamet
İncelip canımı üzme sevdiğim
Çatma kaşlarını gel eyle rahat
Zülfünü gerdana düzme sevdiğim.”*

“Sevgili” ile şairin kast ettiği kişinin bazı şiirlerinde zaman zaman bir mürşid-i kâmilî karşıladığı çıkarımı yapılabilir lakin Seyrânî'nin bazen beşeri aşk ile ilahi aşk arasında bocaladığını de söylemek mümkündür. Âşık, sevdanın verdiği halet ile endişe içindedir:

*“Güzel sevmek için ehl-i dillere
Danışmak mı yeğdir danışmamak mı”*

Benzer endişe Seyrânî'nin başka şiirlerinde de sezilir. Aşkın bir hakikat olmadığını bilen şair sevdanın “hayal mi zan mı”, beşerî bir his mi olduğunu seçemez:

*“Aşk ü sevda hayal midir zan mıdır
Mekanları can mı bilmem ten midir”*

Çoğunlukla inanç zeminine bağlı, ayakları yerden kesmeyen ancak yanıp kül olmaktan da geri durmayan bir kalptir şairin nasibi. Seyrânî diğer mutasavvıf şairler gibi “Enelhak” mertebesine ulaşmak yerine “Entelhak” durağında kalmayı, “Ben Hak'ım” demek yerine “Hak'tanım” demeyi tercih eder. Ferhat'ın, Mecnun'un sevdası Seyrânî'ye göre ham ve aşkın vasıflar barındırır bünyesinde. Seyrânî'nin irdelediği esasında cezbe halidir:

*“Ferhad gibi dağ bağrını delmedim
Mecnun gibi leyla deyip yelmedim
Ben destime su doldurup gelmedim
Erenler çeşmesi suludur diye”*

Yar Değil Sevda Derdi

Hayatının her halinden olduğu gibi aşk halinden de zaman zaman sitem taşır Seyrânî'nin şiiri. Vuslatı olmayan yahut geçen sevdalar şairi yorar, tüketir ve sevda onun için elem sebebidir. Bazen şikâyete dönüştüğü de olur bu elemin, çilenin:

*“Ben bu aşkın çilesini
Yanar çektim, tüter çektim
Yedim gonca sillesini
Bülbül gibi öter çektim”*

Âşığı yoran, tüketen şey “yar” değil de “sevda” yüküdür:

*“Takatim kalmadı aşkın yayının
Çekip kırışından kuramıyorum”*

Seyrânî'nin aşka yüklediği kudsiyet halk yahut divan şairlerinde emsali olmayan bir yaklaşım içerir ancak bu kudsiyet bile sevdayı çekilebilir bir dert kılmaz çoğu zaman:

*“Bu aşkı farz vacip sünnet olsa da
Çekilecek sefil başta hal değil...”*

Hikemî söyleyişi “aşk” şiirlerine dahi sirayet eden Seyrânî'nin kimi mısralarındaki buluşlar ne halk ne divan ne de çağdaş şiirimizde görülür. Geleneksel bir söyleyişle ancak kendine has bir bağdaştırma metodu ile kurulmuş bağdaştırmalar Seyrânî'yi “büyük” kılan unsurlardır.

*“Kemiğimi yapsam tarak
Yar zülfünün tellerine”*

Yar zülfünün tellerinde kemiğinin tarak olması temennisi halk şiirimizde “ince belde kemer olma” isteğinin çok ötesinde ve üstünde bir söyleyiştir. Seyrânî'nin neredeyse her şiirinde olduğu gibi “aşk” izleği şiirlerinde de “berceste” niteliği taşımayan mısralara rastlamak mümkündür.

*“Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyamete kadar sökülmez imiş” yahut
“Muhabbet küpünün olsam şarabı
Yar beni doldurup içer mi bilmem”*

“Eski libas gibi âşığın gönlü
Söküldükten geri dikilmez imiş” gibi söyleyişlere Seyrânî'nin şiirlerinde sıkça rastlanır.

Her halk şairi gibi evvela bir aşk şairidir Seyrânî lakin kişiliği ve hayat hikâyesi onun bu yönünü gölgede bırakır. O, maşuğa değil aşka taliptir. Hem aşkı anlamaya hem anlamlandırmaya çalışır yazarak, yaşayarak. Sevdanın pişmanlıkları, acıları ve ulviliği Seyrânî'ni şiirlerinde farklı bir ruha ve sese bürünüyorsa bunun en büyük sebebi şairin kişiliği ve duruşudur.

Bazı şairler çocuklukta sevilir, bazıları gençlikte... Bazı şairleri orta yaşlarda anlarız, bazıları daha ilerleyen yaşlarda.

Seyrânî, benim ilk gençlik yıllarımda tanıdığım ve hayatımın her döneminde değerini kaybetmeyen şiirlerin sahibi.